

РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВЕНЧУРНОГО БІЗНЕСУ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ВЕНЧУРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Лекція 1. Основні поняття та категорії венчурного підприємництва

- 1.1. Сутність венчурного бізнесу та венчурного фінансування.
- 1.2. Поняття венчурного інвестування та фінансування.
- 1.3. Взаємодія ринкових суб'єктів у сфері венчурного капіталу.

Рекомендована література: [1; 2; 3; 4; 17; 32; 48; 57; 58; 67; 78; 79; 89].

1.1. Сутність венчурного бізнесу та венчурного фінансування.

Венчурний бізнес є колыскою для інноваційної та експериментальної діяльності. У свій час венчурний бізнес відіграв важливу роль в процесі реалізації багатьох радикальних інновацій в області мікроелектроніки, автоматизації промислового виробництва, біотехнології та ін. Завдяки підтримці інвесторів ризикового капіталу практичного використання набули такі важливі науково-технічні розробки кінця ХХ ст., як мікропроцесор, персональний комп'ютер, технологія рекомбінантних молекул ДНК (генна інженерія).

Загалом, венчурний бізнес - це ризикований бізнес, що став основною формою технологічних нововведень, що характерна для умов комерціалізації результатів наукових досліджень у наукомістких галузях, підвищення ступеня ризиків вкладень капіталу в інноваційні сфери.

Класичному **венчурному фінансуванню** притаманні наступні **характеристики**:

- здійснюється безпосередньо в акціонерний капітал компаній;
- обов'язковою є пайова участь інвестора у статутному капіталі фірми, тобто ризиковий капітал виступає як пайовий внесок;
- кошти надаються на тривалий строк і на безповоротній основі;
- присутній високий ступінь ризику;
- існує довгострокова відсутність ліквідності;
- повернення інвестицій здійснюється за рахунок продажу акцій (частки в акціонерному капіталі) компаній;
- фінансові засоби, що вкладаються у венчурний бізнес, не мають під собою матеріального забезпечення та фінансових гарантій.

Характеризуючи **венчурний бізнес**, слід визначити його **ключові особливості**:

- основна функція венчурного бізнесу - забезпечення завершення інноваційного циклу незалежно від етапу підключення до інноваційного процесу в межах даного циклу;
- мета існування венчурного бізнесу - комерціалізація інновації;
- цільовий (проектний) характер;
- тимчасовість існування організаційної форми венчурного бізнесу;
- існування венчурної фірми протягом певних етапів інноваційного циклу у формі акціонерного товариства;
- приналежність до малого та середнього бізнесу;

- висока ризиковість;
- здатність забезпечити значне зростання капіталу.

Основними перевагами венчурного бізнесу є: 1) гнучкість, 2) рухливість, 3) здатність мобільно переорієнтуватися, 4) змінювати напрямки пошуку, 5) швидко вловлювати та апробувати нові ідеї тощо. Прагнення до прибутку, тиск ринку та конкуренції, конкретно поставлене завдання, жорсткі терміни змушують розробників діяти результативно і швидко, інтенсифікуючи тим самим дослідницький процес.

1.2. Поняття венчурного інвестування та фінансування

Венчурне інвестування – це один із найбільш ефективних способів фінансування венчурним капіталом приватних підприємств, які займаються ризиковими науково-дослідницькими та конструкторськими розробками. Основна відмінність від традиційного інвестування полягає в тому, що фінансові активи надаються підприємству без будь-якої гарантії забезпечення рухомим чи нерухомим майном або заощадженнями підприємства. Єдиною гарантійною заставою служить відповідна частина акцій (менша, ніж контрольний пакет) існуючого або тільки створюваного підприємства, тобто венчурний капітал надається підприємству фактично під перспективну ідею.

Разом з поняттям венчурного інвестування виділяють і поняття венчурного фінансування.

У загальному вигляді **венчурне фінансування** – це здійснення довгострокових фінансових інвестицій з високим ступенем ризику в акції новостворюваних малих інноваційно-технологічних фірм, які орієнтовані на розробку і виробництво наукомістких продуктів, задля їх розвитку й розширення, з метою отримання прибутку від приросту вартості вкладених коштів. Іншими словами, венчурне фінансування представляє собою своєрідну позику коштів, довгостроковий кредит без отримання будь-яких гарантій. При цьому венчурний капіталіст вкладає кошти в акціонерний капітал підприємства, іншу частину якого складає інтелектуальна власність засновників венчурного підприємства.

Без перебільшення можна констатувати, що *венчурне фінансування* це:

- важливий інструмент інвестування підприємств, розвиток яких пов'язаний зі значним ризиком з одночасною можливістю отримання великих прибутків;
- одне з найбільш реальних та доступних джерел фінансування малих високотехнологічних фірм, що займаються розробкою й впровадженням нових прогресивних технологій;
- надійна й дієва альтернатива позиковому фінансуванню, яка орієнтована не на існуючі, а на майбутні активи компанії, що розвивається;
- можливість здійснення якісного «стрибка» від ранніх безприбуткових етапів розвитку нової високотехнологічної компанії до рентабельних стадій її життєвого циклу.

На думку вітчизняних науковців, **венчурне фінансування має такі особливості:**

- вкладення коштів у венчурний бізнес без жодних гарантій з боку фірми-акцептора інвестицій;
- надання коштів на безвідсотковій основі, тобто розміщення венчурного капіталу не у формі кредиту, а у вигляді паю в статутний фонд фірми;

- повернення вкладених коштів венчурним інвестором відбувається після виходу цінних паперів венчурного підприємства на фондовий ринок, а розмір залежить від частки їх участі в наданні коштів;
- фінансові організації стають співвласниками венчурної фірми, а надані кошти - внесок у статутний фонд підприємства - часткою власних коштів останнього.

1.3. Взаємодія ринкових суб'єктів у сфері венчурного капіталу

Важливим джерелом фінансового забезпечення науково-технічної та інноваційної діяльності, що широко застосовується в зарубіжній практиці і може позитивно вплинути на структуру фінансування, є використання венчурного капіталу.

Як правило, **венчурний (ризиковий) капітал** – це інвестиційний капітал великих компаній, банків, приватних інвесторів, пенсійних, страхових, інвестиційних фондів, призначений для вкладення коштів у венчурні інноваційні проекти. Венчурний капітал призначений здійснювати взаємодію між усіма суб'єктами венчурного бізнесу, шляхом акумулювання вільних коштів і вкладання їх в перспективні інноваційні проекти з метою здійснення фундаментальних досліджень, дослідно-конструкторських розробок, освоєння та комерціалізації інновацій. Формування венчурного капіталу, як суспільної категорії відбувається за умов державного регулювання інноваційних процесів та в подальшому перетворюється в продукт пере- накопичення.

До основних джерел венчурного капіталу належать наступні:

- приватні інвестори;
- корпоративні венчурні інвестори;
- державні структури;
- банки;
- пенсійні та благодійні фонди;
- страхові компанії;
- інвестиційні компанії малого бізнесу;
- зарубіжні інвестори;
- венчурні фонди (у випадку реінвестування їхнього прибутку) тощо.

Існує багато визначень поняття «венчурний капітал» (табл. 1.1), які відрізняються в основному ступенем власної деталізації.

Таблиця 1.1

Наукові підходи до трактування поняття «венчурний капітал»

Автор	Визначення поняття «венчурний капітал»
В. Аньшин	Ризиковий (венчурний) капітал – особлива форма вкладень капіталу в об'єкти інвестування з високим рівнем ризику в розрахунку на швидке отримання високої норми прибутку.
Д. Бердников	Венчурний капітал - це промисловий капітал, використовуваний у формі прямих інвестицій для фінансування підприємств, які мають значний потенціал росту, знаходяться на різних стадіях розвитку і належать до різних галузей економіки. При цьому процес венчурного фінансування супроводжується підвищеним ступенем ризику в

	порівнянні з іншими альтернативними джерелами фінансування, якщо такі є, високою нормою прибутковості і ступенем участі венчурного інвестора в процесі прийняття рішень.
М. Бунчук	Венчурний капітал – це довготерміновий, ризиковий капітал, що інвестується в акції нових і швидкозростаючих компаній з ціллю отримання високих прибутків після реєстрації цих компаній на фондовій біржі.
А. Поручник, Л. Антонюк	Венчурний капітал відображає систему відносин між суб'єктами венчурного підприємства, що забезпечує акумуляцію вільних коштів і вкладення їх в інноваційні проекти з метою дослідження, освоєння і комерціалізації нововведень.
І. Смертига	Венчурний капітал - форма інвестування, при якій інвестор вкладає гроші в акції компаній з високим ступенем ризику, розраховуючи отримати високий прибуток при їх продажу.
А. Чернявський, В. Опанасюк	Венчурний капітал можна визначити як сукупність інтелектуальних, матеріально-технічних та фінансових активів, що надаються суб'єктами формального та неформального венчурного бізнесу для подальшого інвестування, пошуку, впровадження та комерціалізації інноваційної ідеї за участю професійних посередників (венчурних керуючих) без будь-яких економічних застав та гарантій на довготривалий строк, в обмін на частину майнових прав новоствореної або прогресуючої компанії з правом участі в управлінні проектом та з метою отримання додаткової вартості у вигляді надприбутків.

Визначаючи місце венчурного капіталу в інноваційному процесі, видно, що він знаходиться на перетині чотирьох сфер, що охоплюють майже весь науково-економічний простір (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Особливості взаємодії ринкових суб'єктів у сфері венчурного капіталу

Першу сферу (інститути спільної фінансової підтримки) використовують для мобілізації капіталу. До її складу входять: інвестори венчурних фондів та інші інвестиційні фірми-співінвестори. Друга та третя (корпоративний капітал, наукова сфера) здійснюють пошук й визначення ідей та інвестицій для їх впровадження і складаються з підприємців, науково-дослідних інститутів, юристів. Четверта сфера (приватний бізнес) включає приватні венчурні фірми та спеціальні обслуговуючі служби (консультаційні, юридичні, еккаунтингові тощо) та джерела ресурсів.

Венчурному капіталу притаманна велика кількість різноманітних функцій, основні з яких:

- функція прискорення трансформування національної економіки до інноваційно-орієнтованого типу;
- функція підтримки економічного зростання за рахунок інноваційного росту;
- функція посилення конкурентоспроможності економіки;
- функція стимулювання до проведення НДДКР у малих та середніх секторах економіки;
- функція сприяння до технологічного прориву суспільства та ін.

У венчурному інвестуванні ключову позицію відіграє також венчурний капіталіст.

Венчурний капіталіст – це керівник венчурного фонду (також він може виступати в ролі ініціатора створення венчурного фонду), який заключає угоди з інвесторами та підприємствами, володіє необхідними знаннями та досвідом у сфері венчурного інвестування та користується величезним авторитетом у інвесторів.

Основні завдання венчурного капіталіста:

- пошук потенційних інвесторів (акумулявання фінансових активів);
- пошук та відбір ризикового підприємства;
- детальне вивчення фінансового потенціалу ризикового підприємства;
- супровід процедур інвестування.

Венчурний капіталіст, що очолює фонд або компанію, не вкладає власні кошти в компанію, акції яких він набуває. Венчурний капіталіст – це посередник між колективними інвесторами і підприємцем. У цьому полягає одна із найбільш принципових особливостей даного типу інвестування.

Лекція 2. Основні суб'єкти венчурного бізнесу та їх взаємодія

2.1. Венчурні інвестори.

2.2. Сутність венчурних підприємств.

2.3. Особливості створення та функціонування венчурних фондів.

2.4. Особливості венчурних фондів в Україні.

2.5. Взаємодія суб'єктів венчурного бізнесу.

Рекомендована література: [15; 19; 20; 50; 84; 90].